

EL KİTABI

GİRİŞ

EL KİTABI HAKKINDA

Bu el kitabı Bursa, Karacabey, Boğazköy Mevkii'nde kurulu olan Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Eğitim Merkezi'nde yaban hayatı konusunda çalışacak veteriner hekim, öğrenci ve diğer gönüllülere yardım etmek amacıyla hazırlanmıştır.

İlk bölüm yaban hayatı rehabilitasyonuna giriş özelliği taşımakta olup, gönüllülere yaban hayatı konusunda genel bilgi vermeyi, uygulanacak prosedür ve izlenecek ana hatlar hakkında bilgi vermeyi amaçlar. Bu merkezde gönüllü çalışacak herkes bu ana prosedür ve kuralları bilmekle yükümlüdür.

Diğer bölümler ise tedavi ve rehabilite edilecek hayvanlarla ilgili ayrıntılı bilgiler vermeyi amaçlar. Gönüllüler hayvanların tedavi ve rehabilitasyonunu yaparken bu bilgileri kullanmalıdır.

Bu el kitabı çeşitli hayvanların tedavi, bakım ve rehabilitasyonu için temel bilgileri barındırmaktadır. Yaban hayatı rehabilitasyonu konusu sabit bir konu olmayıp, araştırma ve uygulamalar bu alanda sürekli bir değişim ve gelişim sergilemekte, böylelikle çok sık karşılaşılan sorunlara yeni çözümler getirilebilmektedir. Bu nedenle yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda gönüllü ve stajyerlerimizi daha kapsamlı araştırma ve çalışmalar yapmaları yönünde teşvik ederiz. Burada sunulan bilgiler kitaplardan, dergilerden, makalelerden, bültenlerden ve yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda yapılmış çeşitli konferansların çıktılarında derlenmiştir. Bunun dışında rehabilitasyon konusunda çalışmak isteyenler tedavi, bakım ve iyileştirmesini yaptıkları yaban hayvanlarının doğal yiyecekleri, doğal yaşam alanları, davranışları ve yavru bakımı, vb. konularda yetiştirmeleri gerekmektedir. Dilimizde bu konuda çok fazla yayın olmamakla beraber yabancı dillerde birçok kaynağa ulaşmak mümkündür.

Yaban Hayatı Rehabilitasyonu nedir?

Yaralı, hasta ya da öksüz kalmış yaban hayvanlarının tedavi ve bakımından sonra en önemli aşamaya yaban hayatı rehabilitasyonu denir. Rehabilitasyondaki amaç; doğal ortama dönmek için gerekli becerileri öğretmek veya geliştirmektir. Uzun süreli bakıma ihtiyaç uymuş hasta bir hayvan sağlığına kavuştuktan sonra doğal ortamında gerekli olan avlanma gibi becerileri zayıflamış olabilir. Özellikle kuşlarda kanatlarının eski gücüne kavuşturulması gerekir. Bunun için kondisyon artırıcı uygulamalar yapılır.

Yavru hayvanların ise hem gelişimlerinin düzenli bir şekilde devamının sağlanması hem de doğal yaşamda ailesi tarafından verilen eğitimin sağlanması gerekir. Vücut gelişimlerinin düzenli olması için her türe göre özel diyetler verilmelidir. Özellikle kemik gelişiminin düzenli olması çok önemlidir. Etobur türlerde diyetle bulunan taze et kalsiyum gibi mineraller açısından fakirdir. Bu yüzden diyetle mineral eklenmelidir. Ayrıca D vitamini başta olmak üzere vitamin kompleksleri de diyetle katılmalıdır. Yavru hayvanların mümkün olduğunca az insan görmeleri ve insanlarla temaslarının minimumda tutulması gereklidir. Bir hayvanın bakımıyla tek bir kişinin ilgilenmesi insanlara alışabilme riskini azaltır. Hayvanın insanla yem arasında bağlantı kurmasını engellemek gerekir.

Hem yavru kuşlar hem de tedavisi tamamlanmış hasta kuşlar için uçuş kafesleri büyük önem taşır. Doğaya salınmaları öncesi bu kafeslerde eksikliklerini gidermeleri gerekmektedir. Barınak ve uçuş kafeslerinde ağaç materyal kullanmak daha olumlu sonuç verir. Tünek yüksekliklerinin eşit olması önemlidir. Özellikle yırtıcı kuşlar her zaman en yüksekte durmak isterler. Bu da aralarında sürtüşmelere neden olabilir. Tüneklerin uygun bir materyalle sarılması son derece önemlidir. Aksi halde bumble food gibi dolaşım bozuklukları hastalıkları görülebilir. Tünekler için en uygunu astrotrof adlı materyaldir. Bunun yerine halıfleks de kullanılabilir. Barınakların tabanında saman ya da ot kullanmak ıslandıklarında küf oluşturabileceklerinden risklidir. Küçük çakıl taşları ya da çimli toprak zemin çok daha uygundur. Kışın barınakların etrafını kalın bir branda ile çevirmek soğuktan korunmalarına yardımcı olacaktır.

En son aşamada hayvanların salıverilmeleri gelir. Bunu belli kurallara göre yapmak gerekir. Örneğin; gececil hayvanların alacakaranlıkta, gündüzcül hayvanların sabah erken saatlerde salınmaları gerekir. Bir önemli hususta hayvanların salınma sonrası bir süre çevre koşullarına karşı hassas olacaklarından uygun iklim koşullarında salınmaları gerektiğidir. Çevreye uyum süreleri boyunca avlanma ve beslenme olasılıklarının düşük olacağını göz önüne alarak salma öncesi beslenmeleri gerekir. Tüm zor koşullara rağmen yabani hayvanlar küçümsenmeyecek bir hayatta kalma kapasitesine sahiptirler.

Ülkemizdeki Durum

Türkiye bulunduğu coğrafya nedeniyle dünyanın en çeşitli ekosistemlerine sahip ülkelerden biridir. Avrupa, Asya ve Afrika'ya komşu olması yanında sahip olduğu yaşam alanlarının da çeşitliliğiyle birçok türe ev sahipliği yapar. Bunlardan bazıları da sadece Türkiye'de yaşayan türler. Ancak sahip olunan bu doğal yaşam yeterince korunamıyor ve devamı için adımlar atılmıyor. Birçok tehde rağmen doğamız hala ayakta ve umut veriyor. Hala çok yaşlı ormanlarımız, bozkırlarımız, göllerimiz, akarsularımız var olma mücadelesi vermeye devam ediyor. Ancak, bu ekosistemlerin devamı için en üst basamaktan en alt basamağa kadar türlerin popülasyonlarının da devamı gerekiyor. Ne yazık ki birçok türümüz yok olmanın eşiğine gelmiş durumda; bu yüzden her birey büyük önem taşıyor. Doğa artık tek bir leoparın, tek bir bozayının, tek bir kurdun, tek bir kara akbabanın kaybolmasına tahammül edecek durumda değil. Ancak, insanların bu canlıların yaşam ortamlarına giderek daha fazla girmesi onlara yaşayabilecek hatta saklanabilecek alan bile bırakmamaları ister istemez hayvanlarla insanları karşı karşıya getiriyor. Bu karşılaşmadan çoğunlukla hayvanlar zarar görerek ayrılıyor.

Her yıl birçok tür, özellikle yırtıcı kuşlar, çeşitli sebeplerle yaralanıyor. Ateşli silahlarla vuruluyor, elektrik tellerine çarparak, kapanlara düşerek ve yaşam ortamlarını bir bıçak gibi kesen otoyollardan geçerken araçların çarpması sonucu ya ölüyor ya da yaralanıyorlar.

Her bir bireyin doğal yaşamın sürdürülmesi için ne kadar değerli olduğunu göz önüne alırsak bu önem daha da artıyor. Birçok ülke yaban hayatı veterineri yetiştirme ve destekleme konusunda büyük aşama kaydetmiş olsa da ülkemizde şu an ciddi bir ilerlemeden söz etmek mümkün değil.

Tek bir birey bile çok önemli

Ülkemizdeki birçok türün azalan sayılarını düşündüğümüzde tek bir bireyin bile o türün geleceği açısından ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. Bu açıdan bir bireyin bile doğaya yeniden dönebilmesi için yapılacak tüm çabalar çok önem taşıyor. Yaban hayatı veteriner hekimliği de bu doğrultuda büyük önem taşıyor.

Fakülte ve veteriner hekimler konuya uzak

Veteriner fakültelerinde yabani hayvanlar hakkında ders verilmemesi ve öğrencilerin bu konuda ilgi ve bilgilerinin arttırılmaması ülkemizde bu konudaki boşluğun en önemli sebebidir. Ayrıca veteriner hekimlerin de bu konuya yönelik bakış açılarının dar olması ve ilgisizlikleri de önemli bir nokta.

Yetkisiz ve bilgisiz kişilerin müdahalesi

Yabani hayvanların tedavi ve bakımları konusunda uzman veterinerlerin bulunmaması sonucu bu hayvanlara yetkisiz ve bilgisiz insanlar müdahale etmeye çalışmakta, bunun sonucunda hayvanlar yarardan çok zarar görmektedir. Bu yanlış müdahaleler sonucu ya hayvanın iyileşme ihtimali azalmakta ya da tamamen ortadan kalkmaktadır.

CELAL ACAR YABAN HAYATI KURTARMA ve REHABİLİTASYON MERKEZİ

Tarihçe

Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi, KuzeyDoğa Derneği, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı Şirketi Çevresel Yatırım Programı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi ve İkinci Şans Derneği arasında 6 Aralık 2010 tarihinde imzalanan protokolle kurulmuş olup, ülkemizde yaralı, hasta ve yavru yaban hayvanlarının tedavi, rehabilitasyon ve bakımlarının yapılması amacıyla Bursa ili Karacabey İlçesi Boğazköy Mevkiinde faaliyete geçirilmiştir. Merkezimiz uzun vadede yaban hayvanlarına yönelik ilgi ve bilinç düzeyini artırmak amaçlı çocuklara ve gençlere yönelik çevre eğitimleriyle, veteriner, biyoloji, ziraat, orman fakültesi öğrencileri ve veteriner hekimlere yaban hayvanlarına ilk müdahale ve ilk yardım eğitimleri vermeyi amaçlamaktadır.

Merkezimiz, yaban hayvanlarının müdahale ve tedavilerinin yapılacağı klinik bina, rehabilitasyonlarının ve bakımlarının yapılacağı kafesler ve personel, stajyer ve gönüllülerin kalacağı konaklama birimlerinden oluşur. Merkez, daha önce Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından faaliyete geçirilen ayı barınağı yanına inşa edilmiştir.

Merkez ortaklarından KuzeyDoğa Derneği merkezin faaliyetlerini yürütmesinden sorumlu kurumdur. BTC Petrol Boru Hattı Şirketi Çevresel Yatırım Programı merkezin kuruluş ve devam eden 2,5 yıl için finansal destek vermekte, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ise merkezin yer sağlama, altyapı, ulaşım, personel gibi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi merkeze teknik destek sağlayacak olup merkezde tedavisi yapılamayan yaban hayvanlarının tedavisi için bünyesinde imkân sağlayacaktır. İkinci Şans Derneği ise merkezin bir yan birimi olan ayı barınağının işletilmesinden sorumlu kurum olup merkezimizin ortağıdır.

Faaliyetler

1-Kurtarma: Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi farklı nedenlerle yakalanmış, bir yere takılmış, bir yere düşmüş yaban hayvanlarını uzman veteriner hekimi ve ekibinin müdahalesiyle güvenli bir şekilde kurtarmakta ve doğaya yeniden salmaktadır. Bu yaban hayvanı evinize girmiş bir yılan, tel tuzaklara yakalanmış bir ayı, kurt, tilki ya da sansar olabilirken, apartman boşluğunuza düşmüş göç yorgunu bir akbaba ya da arazinizdeki bir kuyuya düşmüş yaban domuzu bile olabilir. Bu şekilde bir hayvanı gördüğünüzde ya da bulduğunuzda hiçbir şey yapmadan ekibimize haber verebilirsiniz. Uzman ekibimiz bu yaban hayvanına müdahale edecek ve güvenli bir şekilde onu olduğu yerden kurtarıp tekrar doğaya bırakacaktır.

2-Rehabilitasyon: Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi yaralınmış, hasta düşmüş ve öksüz kalmış yaban hayvanlarının tedavi ve rehabilitasyonun yapıldığı, sağlığına kavuşturulduğu ve tekrar sağlıklı bir şekilde doğaya bırakıldığı bir merkezdir. Yaralı ya da hasta yaban hayvanlarına gerekli müdahaleler yapıldıktan sonra bakımları da bu merkezde veteriner hekimimiz ve ekip üyelerince yapılır. Merkezimiz bu hayvanların beslendiği, düzenli kontrollerinin yapıldığı, imkânlar elverdiği ölçüde farklı operasyonların da yapılabildiği bir yaban hayvanı hastanesi gibi çalışır. İmkânlar elvermediği takdirde ise ilgili operasyonlar merkezimizin ortağı olan kurumlardan Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde yapılmaktadır. Merkezimizde kuşlar, memeli hayvanlar ve de sürüngenler için farklı bakım üniteleri mevcuttur ve bu hayvanların daha sonra bulundurulması ve bakımlarının yapılması için kafesler mevcuttur. Hayvanların müdahaleleri veteriner hekimimiz

yönetiminde gönüllü veteriner hekimler ve stajyer veteriner fakültesi öğrencileri yoluyla yapılmaktadır.

3-Yaban Hayatı Veteriner Hekimliği Eğitimi: Zengin yaban hayatı çeşitliliğine rağmen yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda çok az kapasitesinin olduğu ülkemizde Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi bu konuda kapasitenin artması için çalışır. Bu kapsamda Türkiye’de ki veteriner fakültelerinde bulunan öğrencilerin kendilerini yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda yetiştirmesi için onlara bünyesinde staj imkânı sağlar. Yine yaban hayvanlarına yaklaşma, besleme, bakım ve rehabilitasyon konularında kendini geliştirmek isteyen biyoloji, yaban hayat yönetimi, orman mühendisliği, vb. bölüm öğrencileri için de merkezimizde staj imkanı mevcuttur. Bunun yanında aldığı eğitime bakılmaksızın merkezimiz farklı disiplinlerden gelen birçok insana gönüllülük imkânı sunmakta ve ülkemizde ilgili kapasitenin artırılmasını amaçlamaktadır.

Merkezimizin uzun vadedeki hedefi merkezimizde yetişen veteriner hekimlerin ülkemizin farklı kesimlerine yayılması, merkezimizde elde etmiş oldukları tecrübeleri orada kullanmaları ve ülkemizin farklı yerlerinde yaban hayatı kurtarma ve rehabilitasyonu konusunda yeterlilik kazanmalarının sağlanması ve kurulacak merkezlerde çalışabilecek yeterliliklerinin olması amaçlanmaktadır.

Merkezin Yönetim Yapısı

Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Eğitim Merkezi, merkez ortağı kurumların temsilcilerinin oluşturduğu bir yürütme kurulu tarafından yönetilir. Kurulda Orman ve Su İşleri Bakanlığı II. Bölge Müdürlüğü’nün iki, KuzeyDoğa Derneği, BTC Çevresel Yatırım Programı, Uludağ Üniversitesi ve İkinci Şans Derneği’nin birer temsilcisi bulunur. Merkez yürütme kurulunun almış olduğu kararlar neticesinde yönetilir. Merkez koordinatörü Bursa Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube müdürüdür. Yapısı itibarıyla merkez devlet, sivil toplum, özel sektör ve üniversite ortaklığı sergiler.

Gönüllülerin İş Tanımı

Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi personeli denetimi ve gözetiminde gönüllüler aşağıda işleri yapmakla sorumludur:

1-Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Eğitim Merkezi'nin kurallarıyla ilgili olarak

- Merkez tarafından belirlenen oryantasyon ve eğitimlere katılmak
- Bakımı yapılan hayvanların uygun kafes koşullarında muhafazasını ve beslenmesini sağlamak
- Bakımı yapılan hayvanların kaçmaması, yaralanmaması ve çalınmaması için uygun kafesleme yapmak
- Hayvanların yakalanması, elde tutulması, bakımı ve hastalık bulaşma ihtimali bulunan durumlarda merkez tarafından belirlenen güvenlik kurallarına uymak
- Sorumlu olduğu alanları her daim teftiş için düzenli ve uygun tutmak

2-Hasta, yaralı ve öksüz yaban hayvanı bakımıyla ilgili olarak

a. Günlük temizlik

1. Kafeslerin temizlenmesi ve dezenfekte etmek
2. Bakım oda ve zeminlerinin temizlenmesi ve dezenfekte etmek
3. Hayvanların altına koyulan örtü ve kâğıtların değiştirmek

b. Günlük beslenme

1. Uygun diyetlerle hayvanları beslemek
2. Sorumlu veteriner hekimin bilgisi dâhilinde gerekli ilaç, vitamin, krem, vb. ilaçları vermek
3. Su vermek

c. Hayvanların uygun kafes ortamlarında muhafazası

1. Evcil hayvanları (kedi, köpek, inek, koyun, keçi, vb.) kafeslerden uzak tutmak
2. Mümkün olduğunca az hayvanları elde tutmak ve onlarla etkileşime geçmek, başkasının da yapmasına izin vermemek
3. Bakımı yapılan hayvanların güvenliği için kafes ortamını uygun hale getirmek (Hayvan kendini yaralamamalı)

d. Uygun doğaya salma prosedürlerinin uygulanması

1. Rehabilitasyonu tamamlanan tüm hayvanlar doğaya bırakılma aşamasına gelmeden salmamak

2. Hayvanların doğaya bırakılacakları yaşam alanları için merkez sorumlusundan onay almak
3. Her tür için doğaya bırakılma kriterlerinin karşılanmasını beklemek

e. Devam eden bakımla ilgili

1. Hayvanların davranışlarını izlemek
2. Gerekli pansumanlarını yapmak ve bandajlarını değiştirmek
3. Hayvanların egzersiz yapmasını sağlamak
4. Gerekli kayıtları tutmak

GÖNÜLLÜLÜK İLKELERİ

1. Yaban hayatı rehabilitasyonunun amacı vahşi hayvanların yeniden sağlıklı şekilde doğaya döndürülmesidir. Gönüllü hayvanların yeniden doğada özgürlüğünü kazanması için elinden gelenin en iyisini yapar, onlara ASLA bir evcil hayvan gibi davranmaz.
2. Gönüllüler merkez tarafından belirlenen oryantasyonun yapılması ve eğitimlerin alır.
3. Her gönüllü, gönüllü iş tanımında yapılan sorumlulukları yerine getirmekle mükelleftir.
4. Her gönüllü kendi isteğiyle, herhangi bir baskıya maruz kalmaksızın bu merkezde gönüllü çalışır. Yaban hayatı rehabilitasyonu gönüllülüğü esnasında oluşabilecek herhangi bir kaza ya da hastalıktan Celal Acar Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi sorumlu değildir.
5. Her gönüllü hayvanların tutulduğu kafeslerden ve hayvanların beslendiği yiyeceklerden sorumludur. Kafes ve yiyecekler merkez tarafından sağlanır.
6. Gönüllü sorumlu olduğu kısımları her zaman merkez personelinin denetimi için hazır tutar.
7. Gönüllü, rehabilitasyonu yapılan hayvanın türü ve gereksinimleri nedeniyle ihtiyaç duyulan zaman ve özenin her zaman farkındadır.
8. Gönüllü, yaptığı iş esnasında öğretildiği şekilde düzenli kayıtlar tutar, sorumlu olduğu hayvan doğaya bırakıldığında ya da öldüğünde bu kayıtları merkez personeliyle paylaşır.
9. Gönüllü, merkez personeli tarafından ne şekilde ortadan kaldırılacaklarına karar verilene kadar ölen hayvanların cesetlerini muhafaza eder. Cesetlerin uygun şekilde yok edilmesi için ölen tüm hayvanları merkeze getirir.
10. Gönüllü, iyi ve güvenli çalışma alışkanlıkları edinir ve mevcut sağlık güvenlik ilkelerine uyar.
11. Gönüllü, yüksek standartlarda vahşi hayvanların bakımını yapmayı amaçlar ve bu tecrübelerini çeşitli yollarla diğer kişi ve kurumlarla paylaşır.
12. Gönüllünün davranışları sorumluluğuna verilen yaban hayvanının rehabilitasyonun sağlanıp tekrar sağlıklı bir şekilde doğaya salınması için sorumlu, devamlı ve özverilidir.

13. Gönüllü edindiği tecrübeleri ve öğrendiği bilgileri diğer gönüllülerle, stajyerlerle ve yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda çalışan insanlarla paylaşır.
14. Gönüllü sertifika alabilmek için yaban hayatı rehabilitasyonu konusunda merkez tarafından verilen eğitimlere katılır.

Prosedürler ve Kayıt Altına Alma

1. Hasta hayvan merkezimize getirildiğinde hastaya bir referans numarası verilir, hasta kayıt defterine işlenir ve her hasta için bir hasta takip formu açılır.
2. Hastaya sadece merkezde yetkili kişi ya da kişiler tıbbi müdahale yapar.
3. Tedavisi yapılan hayvan bakım ve rehabilitasyona alınır, yapılan uygulamalar, verilen ilaçlar, verilen yiyecekler gönüllü tarafından hasta takip formuna işlenir.
4. Hayvan doğaya bırakılmaya hazır olduğunda merkezde yetkili kişilerin bilgisi dâhilinde uygun yaşam alanına salınır.
5. Hayvan doğaya bırakıldıktan sonra hasta takip formu dosyalanmak üzere merkeze teslim edilir.
6. Rehabilitasyon esnasında bir hayvan öldüğünde gönüllü hayvanın cesedini ve hasta takip formunu merkez yetkili kişilerine teslim etmekle sorumludur.

Sağlık, Güvenlik ve Hijyen Kuralları

1. Hayvanlara ve kendilerine zarar vermemek için gönüllü türüne göre uygun hayvan tutma yöntemlerini öğrenmeli ve tutma esnasında gerekli ekipmanları (eldiven, ağ, kepçe, vb.) kullanmalıdır.
2. Parazit ve yumurtaların yayılmaması için hiçbir hayvanın yakınlarında kumaş, mobilya, döşeme, vb. malzeme bulundurulmamalıdır.
3. Hayvanlara müdahale eden, onlara dokunan, elde tutan tüm gönüllüler işi bittikten dezenfektan sabunla ellerini yıkamalıdır.
4. Gönüllüler tetanos aşılı olmalıdır. Özellikle memeli hayvan (kurt, vaşak, ayı, tilki, yarasa, vb.) ısırıkları acilen merkez yetkilisine bildirilmeli ve ısırılan gönüllüye hemen kuduz aşısı yapılmalıdır.
5. Hastalıkların yayılmasını önlemek için gönüllü sorumlu olduğu hayvanın durum ve davranışlarını iyi izlemeli, hastalık şüphesi gördüğünde derhal merkez yetkililerine bildirmelidir. Hasta hayvanlar diğerlerinden izole edilmelidir.
6. Sanılanın aksine vahşi hayvanlar kokuşmuş yiyecekleri yemezler. Besin zehirlenmesinin önlenmesi için eski yiyecek kalıntıları her gün kafeslerden alınıp kafesler temiz tutulmalıdır.
7. Kafeslerde biriken dışkı ve idrar düzenli şekilde temizlenmelidir. Temizlenen bu dışkılar evcil hayvanların ulaşamayacağı torbalara konmalı ve imha edilmelidir.